Андрущенко Олеся
доктор філософії за спеціальністю “Право”, асистентка кафедри філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ІНФОРМАЦІЙНІ МАНІПУЛЯЦІЇ, ДИПФЕЙКИ ТА ГЕНЕРАТИВНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВИКЛИКИ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

У сучасному світі стрімкий розвиток цифрових технологій докорінно змінює характер суспільних, політичних і правових відносин. Особливе місце серед таких технологій займає штучний інтелект, який дедалі активніше використовується як у державному управлінні, так і в приватному секторі. Поширення генеративного штучного інтелекту, здатного створювати тексти, зображення, аудіо- та відеоконтент, породжує низку нових викликів для демократичних інститутів, прав людини та системи права загалом.

Сучасні інформаційні кампанії здатні не лише впливати на окремих осіб, але й формувати суспільні настрої цілих соціальних груп, тому інформаційний простір стає одним із ключових полів боротьби за політичний вплив, а достовірність інформації перетворюється на важливий чинник забезпечення легітимності політичних інститутів. Особливо небезпечним різновидом інформаційних маніпуляцій є використання дипфейків – технології, яка дозволяє імітувати зовнішність людини, її голос, міміку та поведінку настільки реалістично, що пересічний користувач часто не здатний відрізнити підробку від справжнього матеріалу.

Як справедливо зазначає М. Павелеко, дипфейки створюють безпосередню небезпеку для основних функцій демократії, оскільки здатні підривати механізми формування громадської думки, спотворювати політичні дискусії та сприяти поширенню дезінформації. Штучно створені аудіовізуальні матеріали можуть використовуватися для дискредитації політичних діячів, розпалювання ненависті та маніпулювання виборцями, що в кінцевому підсумку негативно впливає на демократичні процедури та довіру до інститутів влади [4].

Використання генеративного штучного інтелекту значно розширило можливості створення дипфейків та інших форм контенту. Якщо раніше для виготовлення якісної фальсифікації необхідні були спеціальні технічні знання та значні ресурси, то сьогодні відповідні інструменти стали доступними широкому колу користувачів. Проблема полягає не лише у створенні неправдивих матеріалів, а й у тому, що суспільство поступово втрачає здатність визначати межу між правдою і неправдою, що безпосередньо підриває основи правового

порядку та політичної легітимності. У таких умовах довіра до інформації стає дефіцитним ресурсом, а ефективність демократичних інститутів суттєво знижується.

Крім того, набуває проблема правового регулювання використання штучного інтелекту. Як зазначає О. Баранов, сучасний розвиток технологій штучного інтелекту має екзистенційний характер для права, оскільки потребує формування нової парадигми правового регулювання, здатної врахувати специфіку автономних цифрових систем та ризики їх використання [1]. Традиційні правові механізми дедалі частіше виявляються недостатніми для регулювання відносин, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту, що вимагає перегляду підходів до правотворчості та правозастосування.

До того ж, проблематика штучного інтелекту також тісно пов'язана із забезпеченням прав людини. На думку О. Котухи та Д. Попова, цифровізація державного управління створює як нові можливості, так і нові ризики для реалізації прав і свобод людини. Зокрема, використання алгоритмічних систем може призводити до порушення права на приватність, свободу вираження поглядів, недискримінацію та доступ до справедливого суду [3]. З'являється необхідність формування ефективних правових механізмів захисту особи в умовах цифрової трансформації держави.

Значний інтерес у цьому контексті становить досвід Європейського Союзу щодо регулювання штучного інтелекту. Як зазначає О. Кожухар, ЄС є одним із світових лідерів у формуванні нормативно-правової бази для використання систем штучного інтелекту. Основною метою є забезпечення балансу між технологічними інноваціями та захистом фундаментальних прав людини [2, с. 65–73]. Європейський підхід базується на ризик-орієнтованій моделі, відповідно до якої системи штучного інтелекту класифікуються залежно від рівня потенційної небезпеки. Особлива увага приділяється системам високого ризику, які можуть впливати на демократичні процеси, правосуддя та реалізацію прав людини. Регулювання генеративного штучного інтелекту в Європейському Союзі передбачає вимоги щодо прозорості створюваного контенту. Зокрема, користувачі повинні бути поінформовані про те, що взаємодіють із системою штучного інтелекту або споживають контент, створений такою системою. Подібний підхід може стати важливим інструментом протидії інформаційним маніпуляціям і дипфейкам, оскільки сприятиме підвищенню рівня поінформованості громадян та розвитку критичного мислення.

У сучасних умовах важливим напрямом протидії інформаційним маніпуляціям є розвиток цифрової грамотності населення. Навіть найбільш

досконале правове регулювання не здатне повністю усунути ризики поширення дезінформації, якщо громадяни не володіють навичками критичного аналізу інформації. Тому поряд із нормативно-правовими механізмами необхідно розвивати освітні програми, спрямовані на формування медіаграмотності, навичок фактчекінгу та усвідомленого використання цифрових технологій.

Для України зазначена проблематика має особливе значення в умовах війни та активного використання інформаційних операцій як інструменту впливу на суспільну свідомість. Поширення дипфейків та інших форм маніпулятивного контенту може використовуватися для дестабілізації політичної ситуації, підриву довіри до державних інституцій та послаблення національної безпеки. Саме тому розвиток національної політики у сфері регулювання штучного інтелекту повинен поєднувати захист демократичних цінностей, прав людини та інтересів державної безпеки.

Отже, інформаційні маніпуляції, дипфейки та генеративний штучний інтелект стали одними з найсерйозніших викликів для сучасних політико-правових відносин. Поширення штучностореного контенту ускладнює процес встановлення істини, створює нові можливості для дезінформації та ставить під загрозу легітимність політичних рішень. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування ефективної системи правового регулювання штучного інтелекту, розвиток механізмів відповідальності за цифрові маніпуляції, забезпечення прозорості алгоритмів та підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Список використаних джерел:

1. Баранов О. А. Екзистенційність визначення парадигми правового регулювання застосування штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2024. № 1 (48). DOI: https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1(48).300700 (дата звернення: 10.06.2026).

2. Кожухар О. Г. Правове регулювання систем штучного інтелекту в ЄС: передумови, сучасний стан та перспективи. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки.* 2024. № 13. С. 65–73. DOI: https://doi.org/10.18523/2617-2607.2024.13.65-73 (дата звернення: 10.06.2026).

3. Котуха О. С., Попов Д. І. Штучний інтелект та права людини: проблеми цифровізації права на сучасному етапі розвитку електронної держави. *Вісник ЛТЕУ. Юридичні науки.* 2024. № 15. DOI: https://doi.org/10.32782/2616-7611-2024-15-03 (дата звернення: 10.06.2026).

4. Pawelec M. Deepfakes and Democracy (Theory): How Synthetic Audio-Visual Media for Disinformation and Hate Speech Threaten Core Democratic Functions.